

شیوه‌نامه انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات بنگاه‌های اقتصادی عمومی

مقدمه

به موجب بند «د» ماده ۱ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، کلیه «سازمان‌ها و نهادهای وابسته به حکومت به معنای عام کلمه شامل تمام ارکان و اجزای آن که در مجموعه قوانین جمهوری اسلامی ایران آمده است» مشمول این قانون هستند و بند «ح» آیین‌نامه اجرایی قانون مذکور (مصوب ۱۳۹۳/۳/۱) نیز در توضیح مصادیق مهم سازمان‌ها و مؤسسات مشمول قانون، تصریح کرده است که سازمان‌ها و نهادهای وابسته به حکومت به معنای عام آن عبارتند از «دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۵ قانون مدیریت خدمات کشوری، نهادهای انقلابی، نیروهای مسلح، قوای قضائیه و مقننه و مؤسسات، شرکت‌ها، سازمان‌ها، نهادهای وابسته به آنها و بنیادها و مؤسساتی که زیر نظر مقام معظم رهبری اداره می‌شوند با رعایت تبصره ذیل ماده ۱۰ قانون و همچنین هر مؤسسه، شرکت یا نهادی است که تمام یا بیش از ۵۰ درصد سهام آن متعلق به دولت یا حکومت است».

با توجه به اینکه طبق قانون مذکور، شرکت‌های دولتی (بنگاه‌های اقتصادی عمومی و عمومی غیردولتی) ملزم به رعایت شفافیت (ماده ۱۰ قانون مذکور) و حق دسترسی شهروندان به اطلاعات هستند و قوانین مهم دیگری نظیر قانون منع مداخله کارکنان دولتی از معاملات با دستگاه دولتی مصوب ۱۳۳۷، قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۶۶، قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳، قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶ و قانون ارتقای سلامت نظم اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰، با هدف شفاف‌سازی فعالیت این بنگاه‌ها و مقابله با فساد، بر این بنگاه‌ها اعمال می‌شوند لازم است نحوه رعایت این قانون از سوی این بنگاه‌ها تبیین شود.

بند ۴ ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مقرر می‌دارد که بنگاه عبارت است از: «واحد اقتصادی که در تولید کالا یا خدمت فعالیت می‌کند، اعم از آنکه دارای شخصیت حقوقی یا حقیقی باشد.» با توجه به این قانون، بنگاه اعم از شخص حقیقی و

حقوقی (شرکت‌های تجاری) است. همچنین، ماهیت حقوقی بنگاه ممکن است دولتی (اعم از عمومی و عمومی غیردولتی) یا غیردولتی (خصوصی و تعاونی) باشد.

در این شیوه‌نامه نخست نظام حقوقی حاکم بر بنگاه‌های اقتصادی دولتی (عمومی و عمومی غیردولتی) تبیین شده و سپس، نحوه شمول قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات بر بنگاه‌های اقتصادی بررسی می‌شود و در پایان، پیش‌نویس شیوه‌نامه پیشنهادی ارائه می‌شود.

الف) وضعیت حقوقی شرکت‌های دولتی در ایران

با ملاحظه مجموعه قوانین و مقررات شرکت‌های دولتی در ایران می‌توان گفت شرکت‌های دولتی اصولاً تابع چهار دسته نظامات قانونی هستند. دسته نخست، نظامات قانونی حاکم بر کلیه دستگاه‌های دولتی موضوع مواد ۲ و ۳ و ۴ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۶۶ (شامل وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی) که طبعاً متضمن شمول بر شرکت‌های دولتی نیز می‌باشد. مثل احکام قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶ و آیین‌نامه‌های آن و یا قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳ در مورد تشریفات و احکام قانونی مناقصات.

دسته دوم، قوانین و مقررات مختص شرکت‌های دولتی به‌طور کلی هستند که صرفاً شامل شرکت‌های دولتی بوده و در نتیجه ناظر بر سایر دستگاه‌های دولتی (یعنی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی) و نیز اشخاص حقوق خصوصی نمی‌شود مثل ماده ۱۳۵ قانون محاسبات عمومی مبنی بر تکلیف شرکت‌های دولتی به اندوخته نمودن معادل ۱۰ درصد سود ویژه شرکت به عنوان اندوخته قانونی یا ماده ۴۴ قانون محاسبات عمومی ۱۳۶۶ و بند ج ماده ۲۲۴ قانون برنامه پنجم توسعه و ماده ۴ قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳ مبنی بر لزوم پرداخت مالیات علی‌الحساب و سود علی‌الحساب به خزانه یا مقررات آیین‌نامه تشکیل مجامع عمومی و شوراها و عالی شرکت‌های دولتی (موضوع تصویب‌نامه شماره ۲۹۶۸۳/ت/۲۸۸۸۲هـ — مورخ ۱۳۸۲/۶/۲۶ هیئت وزیران).

این دو دسته از قوانین و مقررات غالباً مصوب مجلس یا هیئت دولت هستند.

دسته سوم، مقررات خاص برای هر شرکت دولتی بر حسب مورد است مثل اساسنامه و یا آیین‌نامه‌های مالی و معاملاتی که برای هر شرکت دولتی به تصویب می‌رسد. این دسته از مقررات غالباً مصوب هیئت دولت و یا ارکان داخلی شرکت مثل مجمع عمومی آن و به طور استثنایی مصوب مجلس است.

دسته چهارم، مجموعه قوانین و مقررات نظام عام حقوق خصوصی است که شرکت‌های دولتی نیز به سبب عدم وجود احکام خاص برای دستگاه‌های دولتی و شرکت‌های دولتی تابع آن هستند. مثل موارد مشمول بخش پایانی ماده ۳۰۰ لایحه اصلاحی قانون تجارت که به موجب آن «شرکت‌های دولتی تابع قوانین تأسیس و اساسنامه‌های خود می‌باشند و فقط نسبت به موضوعاتی که در قوانین و اساسنامه‌های آنها ذکر نشده تابع مقررات این قانون هستند.»

ب) نظام حقوقی حاکم بر ساختار شرکت‌های دولتی

براساس ماده ۳۰۰ لایحه اصلاحی قانون تجارت شرکت‌های دولتی تابع قوانین تأسیس و اساسنامه‌های خود هستند و فقط نسبت به موضوعاتی که در قوانین و اساسنامه‌های آنها ذکر نشده، تابع مقررات این قانون هستند.

شرکت‌های دولتی دارای ساختار حقوقی ویژه‌ای هستند که براساس قوانین تأسیس و اساسنامه‌های مصوب مجلس یا هیئت وزیران ایجاد شده‌اند. ساختار حقوقی این شرکت‌ها در اساسنامه تا حد قابل توجهی مشابه ساختار شرکت‌های خصوصی است ولی همه شرکت‌های دولتی دارای ساختار یکسانی نیستند و تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند.

ویژگی شرکت‌های دولتی از حیث سهامداری و نقش دولت در شرکت، انجام برخی امور غیرتجاری با اهداف عمومی، اولویت کمتر سودآوری شرکت و دسترسی به بودجه‌های عمومی موجب تفاوت‌هایی در ساختار می‌گردد. ازجمله برخلاف شرکت‌های خصوصی که مرجع نهایی تصمیم‌گیری در مورد تغییر اساسنامه شرکت یا افزایش سرمایه مجمع عمومی فوق‌العاده است (ماده ۸۳ لایحه اصلاحی قانون تجارت) در مورد شرکت‌های دولتی مرجع نهایی تصمیمات یادشده، هیئت وزیران و یا مجلس، حسب مورد است.

در مورد رکن بازرسی نیز بازرس قانونی شرکت‌های دولتی عموماً سازمان حسابرسی (که خود شرکت دولتی است) و یا از حسابداران رسمی موضوع قانون استفاده از خدمات تخصصی و حرفه‌ای حساب‌برسان مصوب ۱۳۷۲ است.

از سوی دیگر با توجه به آنکه اختیارات سازمان بازرسی و سایر نهادهای نظارتی در زمره مقررات حاکم بر شرکت‌های دولتی است براساس بند ۳ ماده ۱۸ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ شرکت در حال واگذاری مشمول این نظارت‌ها نخواهد بود. لازم به ذکر است با وجود ایراد شورای نگهبان به متن مصوب مجلس در این مورد، اطلاق مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام در بند ۳ ماده ۱۸ دلالت عدم شمول مقررات نظارت سازمان بازرسی کل کشور بر شرکت‌های در حال واگذاری دارد.

(ج) نظام بودجه‌ای و مالی شرکت‌های دولتی

شرکت‌های دولتی مشمول احکام بودجه‌ای و مالی خاص و متفاوت از شرکت‌های غیردولتی هستند از قبیل لزوم پرداخت مالیات علی‌الحساب و سود علی‌الحساب به خزانه (ماده ۴۴ قانون محاسبات عمومی ۱۳۶۶ و بند ج ماده ۲۲۴ قانون برنامه پنجم توسعه و ماده ۴ قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳، لزوم واریز کلیه درآمدهای شرکت‌های دولتی به خزانه (ماده ۳ قانون اخیرالذکر)، تشریفات قانونی خاص در مورد اجرای بودجه، تأمین اعتبار، درآمد و هزینه (مواد ۳۷ تا ۷۸ قانون محاسبات عمومی). از سوی دیگر مواد ۱۱۸ و ۱۱۹ قانون محاسبات عمومی موجب احکام خاصی در مورد انتقال و فروش اموال غیرمنقول شرکت‌های دولتی بوده و براساس تبصره ۲ ماده ۱۱۵ قانون محاسبات عمومی فروش این اموال موکول به تصویب مجمع عمومی شرکت است.

(د) نظام حقوقی حاکم بر قراردادها و معاملات شرکت‌های دولتی

در حقوق ایران شرکت‌های دولتی به سبب دولتی بودن مشمول نظام قراردادی و معاملاتی دستگاه‌های دولتی هستند. این نظام ویژه از جمله شامل تشریفات قانونی انعقاد قرارداد و حل و فصل اختلافات است. براساس ماده ۷۹ قانون محاسبات عمومی و ماده ۲ قانون برگزاری مناقصات، تمام معاملات شرکت‌های دولتی باید از طریق تشریفات مناقصه یا مزایده انجام شود. ضمناً آیین‌نامه مالی و معاملاتی

هر یک از شرکت‌های دولتی حسب مورد متضمن احکامی در خصوص فعالیت‌های معاملاتی شرکت است. در مورد قراردادهای پیمانکاری شرکت‌های دولتی نیز براساس ماده ۲۳ قانون برنامه و بودجه ۱۳۵۱ مفاد قرارداد باید براساس شرایط عمومی پیمان صورت گیرد. حکم اصل ۱۳۹ قانون اساسی مبنی بر اینکه صلح دعاوی و ارجاع اختلاف راجع به اموال دولتی به داوری نیازمند تصویب هیئت وزیران است شامل شرکت‌های دولتی نیز می‌شود.

هـ) نظام استخدامی شرکت‌های دولتی

با توجه به ماده ۱۱۷ قانون مدیریت خدمات کشوری م‌صوب ۱۳۸۶ شرکت‌های دولتی م‌شمول نظام استخدامی خاص دستگاه‌های دولتی متضمن نظام استخدامی و حقوق و مزایای کارکنان و تعهدات حرفه‌ای براساس قانون یادشده و مقررات مرتبط هستند. احکام قانونی دیگری مانند ماده ۴۱ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۱) م‌صوب ۱۳۸۴ مبنی بر منع بکارگیری افراد بازنشسته در دستگاه‌های اجرایی و ماده ۷۵ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) م‌صوب ۱۳۹۳ مبنی بر تعیین سقف پرداختی حقوق و مزایا و پاداش در شرکت‌های دولتی در زمره مقررات حاکم بر شرکت‌های دولتی است.

و) نحوه شمول قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات بر بنگاه‌های اقتصادی

همان‌طور که در مقدمه اشاره شد طبق قانون نحوه اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، بنگاه‌های اقتصادی به دو دسته مهم دولتی (عمومی و عمومی غیردولتی) و خصوصی (تعاونی و خصوصی) تقسیم می‌شوند. طبق قوانین و ضوابط موجود در زمینه بنگاه‌های بخش خصوصی، از منظر اطلاع‌رسانی و دسترسی به اطلاعات بنگاه، این بنگاه‌ها را نیز می‌توان به بورسی و غیربورسی دسته‌بندی کرد. در مورد بنگاه‌های پذیرفته شده در بورس، ضوابط اطلاع‌رسانی خاصی وجود دارد. در ادامه، نحوه شمول قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات و سایر قوانین مرتبط به اطلاعات این بنگاه‌ها بیشتر بررسی می‌شود.

۱. بنگاه‌های دولتی

بنگاه‌های دولتی اعم از عمومی و عمومی غیردولتی به تصریح آیین‌نامه اجرایی قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات و نیز منطق حاکم بر تصویب قانون مذکور (پیشگیری از فساد، حفاظت از اموال عمومی، کارآمدی و پاسخگویی و...) مشمول قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات هستند. بر این اساس، می‌توان گفت کلیه تشکیلاتی که عنوان شرکت دولتی دارند یا در عنوان آنها ذکری از شرکت وجود ندارد اما در اساسنامه آنها قید شده است که بر طبق قوانین حاکم بر شرکت‌های دولتی اداره می‌شوند یا شرکت دولتی محسوب می‌شوند یا در حکم شرکت دولتی هستند به عنوان بنگاه اقتصادی دولتی ملزم به رعایت قانون مذکور هستند. از این رو، کلیه بانک‌های دولتی، صندوق‌ها، سازمان‌ها و مؤسساتی که طبق اساسنامه خود (مصوب مجلس یا هیئت دولت) و قواعد مذکور در قانون تجارت اداره می‌شوند به عنوان بنگاه دولتی محسوب می‌شوند.

البته، این بنگاه‌ها به دلیل داشتن اطلاعاتی که افشای آنها احتمال دارد به منافع اقتصادی آنها لطمه وارد کند می‌توانند با رعایت شیوه‌نامه‌های «تشخیص و تفکیک اسرار دولتی از اطلاعات عمومی (موضوع ماده ۱۳ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات)» و «نحوه تشخیص و تفکیک اطلاعات تجاری از اطلاعات عمومی (موضوع ماده ۱۶ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات)»، از انتشار و ارائه برخی اطلاعات خودداری کنند.

۲. بنگاه‌های خصوصی

این بنگاه‌ها به دلیل آنکه از اصل آزادی تجارت تبعیت می‌کنند و عمدتاً تابع قانون تجارت هستند معمولاً از شمول الزامات آزادی اطلاعات مستثنایند و اطلاعات خود را در زمره اسرار تجاری قلمداد می‌کنند. این شرکت‌ها معتقد هستند که الزامات شفافیت، مزایای رقابتی غیرمنصفانه‌ای برای رقبای آنها ایجاد می‌کند.

با وجود این، در کشورهای مختلف از جمله در کشور ما، مقرراتی وجود دارد که شرکت‌های خصوصی را به افشای برخی اطلاعات ملزم کرده است. از این قوانین به قوانین افشای اجباری یاد می‌شود. این اطلاعات دو دسته هستند:

اطلاعات سازمانی و تشکیلاتی شرکت‌ها نظیر نام، موضوع، هدف، میزان سرمایه، مشخصات سرمایه‌گذاران و سهامداران عمده، اساسنامه، ارکان شرکت و وظایف و اختیارات هر کدام و هرگونه تغییرات در موارد مذکور. این اطلاعات باید در زمان تأسیس شرکت به مرجع ثبت افشا شده و برای اطلاع عموم نیز در رسانه‌های عمومی از جمله روزنامه رسمی منتشر شوند. در نظام حقوقی ایران نیز قانون تجارت الزام به افشای اساسنامه شرکت‌ها و هرگونه تغییر در آنها را پیش‌بینی کرده است که در مقایسه با الزامات موجود در کشورهای توسعه یافته کمتر است.

همچنین، برخی قوانین، تجار حقیقی و حقوقی را به افشای برخی اطلاعات ملزم کرده‌اند. آلمان، فرانسه، سوئیس، مجارستان، اسپانیا، پرتغال، بلژیک و ایتالیا در زمره کشورهایی هستند که بازرگانان را ملزم کرده‌اند اطلاعاتی را در دفتر ثبت تجاری افشا کنند تا هر شخصی که مایل باشد بتواند به این اطلاعات دسترسی داشته باشد. هدف اصلی این مقررات حمایت از اشخاص ثالث در برابر تجار است. در کشور ما، با توجه به ماده ۱۶ قانون تجارت و ماده ۱ آیین‌نامه ثبت تجاری مصوب ۱۳۲۵، هر شرکت تجاری اعم از ایرانی یا خارجی در هر محلی که اداره یا دایره یا شعبه ثبت تشکیل شده یا می‌شود باید نام و برخی از اطلاعات خود را در دفتر ثبت تجاری که تأسیس شده است به ثبت برساند. همچنین، طبق ماده ۱۸ قانون تجارت: «هر تاجری که مکلف به ثبت است باید در کلیه اسناد و صورتحساب‌ها و نشریات خطی و چاپی خود در ایران تصریح نماید که در تحت چه نمره‌ای به ثبت رسیده است، و الا... به جزای نقدی از ۲۰۰ تا ۲ هزار ریال محکوم می‌شود. همین قاعده را ماده ۱۰ آیین‌نامه دفتر ثبت تجارتی آورده است که اشخاص مشمول ثبت را مکلف کرده است که «در سرلوحه کاغذهای تجارتی و سیاهه‌های فروش و یادداشت‌ها و برگ‌های سفارشی و هر نوع اسناد و مطبوعات تجارتی که به کار می‌برد، ضمن درج عنوان تجارتی، شماره ثبت دفتر ثبت تجارتی را نیز قید نماید» علاوه بر این اشخاص ثالث می‌توانند اطلاعات راجع به دفتر ثبت تجارتی را مطالبه کنند، زیرا این اطلاعات جنبه اسرار تجارتی ندارند، بلکه برعکس در دفتر ثبت تجارتی، که یک تأسیس حقوق عمومی

است، ثبت شده‌اند که می‌تواند در اختیار عموم هم قرار گیرد. با توجه به اینکه این اطلاعات از مصادیق اسرار تجاری نیستند اشخاص علاقه‌مند می‌توانند این اطلاعات را از متصدی دفتر مربوط مطالبه کنند؛ اگر بخواهند اطلاعات درخواستی را در آن محل مطالعه کنند یا از متصدی بخواهند رونوشتی از اطلاعات مورد نظرشان را در اختیار آنها قرار دهد.

دسته دوم اطلاعات شرکت‌ها به طرح‌ها و برنامه‌ها و محصولات آنها مربوط می‌شود. شرکت‌هایی که در حوزه صنایع زیرساخت فعالیت می‌کنند یا در حوزه بهره‌برداری از منابع طبیعی و ثروت‌های ملی کار می‌کنند ملزم هستند برای فراهم کردن امکان نظارت‌های عمومی نظیر نظارت‌های رسانه‌ای و تشکل‌های مدنی، اطلاعات راجع به فعالیت خود را منتشر کنند. برای مثال، افشای اطلاعات راجع به ترکیبات شیمیایی به کار رفته برای استخراج نفت شل در آمریکا در نتیجه فشار و مطالبه تشکل‌های مدنی فعال در زمینه محیط زیست الزامی شده است. همچنین است شرکت‌هایی که در حوزه محصولات آسیب‌رسان به سلامت افراد فعالیت می‌کنند. برای مثال، می‌توان از الزام به افشای ترکیبات مواد غذایی بویژه میزان قند و چربی آنها، افشای ترکیبات مواد شیمیایی و سموم، افشای عوارض مواد دارویی، آرایشی و پزشکی بر روی آنها برای اطلاع مصرف‌کنندگان، نام برد. در خصوص این نوع افشای اطلاعات، متأسفانه حمایت قانونی روشنی در نظام حقوقی ایران وجود ندارد.

آنچه در بالا گفته شد به اطلاع عموم از شرکت‌های تجاری مربوط می‌شد. باید اضافه کرد که قوانین خاصی در مورد حق آگاه شدن شرکا و سهامداران از اطلاعات بنگاه‌های خصوصی نیز وجود دارد. ماده ۱۷۰ قانون تجارت مقرر می‌کند: «تا پانزده روز قبل از انعقاد مجمع عمومی هر صاحب سهمی می‌تواند (خود یا نماینده او) در مرکز اصلی شرکت حاضر شده از صورت بیلان و صورت دارایی و راپرت هیئت نظار اطلاع حاصل کند» این قاعده البته خاص زمانی نیست که شرکت دارای مجمع عمومی است و حق اطلاع از حقوق اساسی شرکا است که ذاتی هر شرکتی است و شرکا نمی‌توانند، حتی با توافق، آن را از میان بردارند. این حق اطلاع جنبه دائمی دارد ولی، البته، محدود است به زمانی که از پانزده روز قبل‌تر از انعقاد مجمع عمومی شرکا نباشد.

ماده ۱۰۹ قانون تجارت نیز پیش‌بینی کرده است که مقررات ماده ۱۷۰ در مورد شرکت‌های با مسئولیت نیز رعایت خواهد شد. ماده اخیر راجع است به حق اطلاع صاحبان سهام در شرکت‌های

سهامی نوع قدیم، که با وجود وضع لایحه قانونی ۱۳۴۷ راجع به شرکت‌های سهامی عام و خاص، هنوز هم، در مورد شرکت‌های با مسئولیت محدود لازم‌الرعايه است.

۳. شرکت‌های بورسی

افشای اطلاعات در بازار سرمایه و فراهم کردن امکان دسترسی بدون تبعیض و یکسان به این اطلاعات یکی از راهکارهای شکل‌گیری فساد در بازار اوراق بهادار است. در واقع، یکی از شرایط سلامت بازار اوراق بهادار، انتشار هرگونه اطلاعات مربوط به ورقه بهادار است که در قیمت اوراق بهادار و تصمیم سرمایه‌گذاران مؤثر است.

عدم شفافیت اطلاعاتی کافی، راه را برای سوءاستفاده‌کنندگان از بازار اوراق بهادار باز نموده و با افزایش ریسک فعالیت در بازار اوراق بهادار، لطمات جبران‌ناپذیری به این بازار و در نتیجه اقتصاد کشور وارد می‌آورد. دسترسی فعالان بازار سرمایه به اطلاعات صحیح و بهنگام، یکی از مهم‌ترین الزامات بازار سرمایه کارآمد است و قانون‌گذار و نهاد ناظر باید توجه ویژه‌ای به این امر مبذول دارد.

در حقوق ایران، یکی از اهداف قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب اول آذر ۱۳۸۴ حمایت از شفافیت بازار سرمایه است. اطلاعاتی که طبق این قانون باید به اطلاع عموم برسد و اصل شفافیت در مورد آنها رعایت شود عبارتند از: فهرست، تعداد و قیمت اوراق بهادار معامله شده در روزهای معامله و همچنین مجموعه اطلاعاتی که در فرآیند ثبت اوراق بهادار به دست می‌آید. اطلاعات مربوط به فهرست، تعداد و قیمت اوراق بهادار معامله شده در حکم سند رسمی است و در سوابق بورس نگهداری می‌شود. (ماده ۳۱ قانون بازار اوراق بهادار) همچنین اطلاعاتی که در فرآیند ثبت اوراق بهادار به دست می‌آید حداکثر ظرف مدت ۱۵ روز طبق آیین‌نامه مربوطه باید در دسترس عموم قرار گیرد. (ماده ۴۰ همان قانون).

اطلاع‌رسانی در خصوص این دو ماده وظیفه سازمان بورس اوراق بهادار است. فصل پنجم از قانون بازار اوراق بهادار تحت عنوان اطلاع‌رسانی در بازارهای اولیه و ثانویه دارای ۶ ماده و ۲ تبصره است (ماده ۴۰ تا ۴۵). اختصاص یک فصل از قانون بورس به اطلاع‌رسانی، حاکی از اهمیت بالای این امر است.

قانونگذار در ماده ۴۰، سازمان بورس و اوراق بهادار را موظف نموده است تا مجموعه اطلاعاتی را که در فرآیند ثبت اوراق بهادار به دست می‌آید طبق آیین‌نامه مربوطه در دسترس عموم قرار دهد به نحوی که هر شخص بخواهد از این اطلاعات مطلع شود به راحتی میسر باشد. مهلت انجام این امر از زمان کسب این اطلاعات ۱۵ روز است. ماده ۴۱ سازمان بورس و اوراق بهادار را موظف نموده است بورس‌ها، ناشران اوراق بهادار، کارگزاران، معامله‌گران، بازارگردانان، مشاوران سرمایه‌گذاری و کلیه تشکلهای فعال در بازار سرمایه را مکلف نماید تا براساس استانداردهای حسابداری و حسابرسی ملی کشور از فعالیت‌های خود اطلاعات جامعی تهیه و آن را انتشار دهند.

همان‌طور که از این ماده برمی‌آید برخلاف ماده قبل که وظیفه اطلاع‌رسانی با خود سازمان بورس و اوراق بهادار بود این ماده اشخاص تعرفه شده در این ماده را مکلف نموده که در رابطه با فعالیت‌های خود اطلاع‌رسانی نمایند.

البته در این ماده، مهلت خاصی برای انتشار مشخص نشده است و ضمانت اجرای عدم انتشار این اطلاعات نیز معلوم نیست. به نظر می‌رسد بهتر بود همانند ماده قبل قانون برای انتشار اطلاعات مربوطه زمان تعیین می‌کرد. یا اینکه همانند مواد بعدی برای برخی اشخاص ضمانت اجرا در خصوص اطلاع‌رسانی ناقص پیش‌بینی نموده در این خصوص نیز تعیین تکلیف می‌نمود.

ماده ۴۲ در این ماده از تکلیف ناشران اوراق بهادار در مقابل سازمان بورس و اوراق بهادار سخن به میان آمده است و این تکلیف به این نحو است که ناشران باید صورت‌های مالی را طبق مقررات قانون، استانداردهای حسابداری و گزارش‌دهی مالی و آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی که ابلاغ می‌شود تهیه کنند.

ماده ۴۳ این ماده در خصوص ضمانت اجرای کوتاهی در انجام وظایف مربوط به ارائه اطلاعات از سوی اشخاص معرفی شده سخن گفته و ناشر، شرکت‌های تأمین سرمایه، حسابرس و ارزشیابان و مشاوران حقوقی و ناشر را در خصوص جبران خسارات وارده به سرمایه‌گذاران که ناشی از قصور، تقصیر، تخلف و یا به دلیل ارائه اطلاعات ناقص و خلاف واقع در عرضه اولیه که ناشی از فعل یا ترک فعل آنها باشد، مسئول دانسته است.

ماده ۴۴) در این ماده قانونگذار ضمانت اجرای دیگری در خصوص ارائه اطلاعات ناقص یا گمراه‌کننده از طرف ناشر در بیانیه ثبت اعلامیه پذیرهنویسی، عرضه عمومی اوراق بهادار را تعیین نموده است به این نحو که سازمان در صورت آگاهی از این امر، عرضه عمومی اوراق بهادار را در هر مرحله‌ای که باشد می‌تواند متوقف نماید.

و در نهایت ماده ۴۵ که در آن قانونگذار ناشرانی که مجوز انتشار اوراق بهادار خود را از سازمان دریافت کرده‌اند را مکلف نموده اطلاعاتی طبق دستورالعمل اجرایی که توسط سازمان تعیین خواهد شد به سازمان ارائه دهد. این اطلاعات حداقل اطلاعاتی است که در دستورالعمل اجرایی موجود و باید به سازمان بورس و اوراق بهادار ارائه شود.

۱- صورت‌های مالی سالانه حسابرسی شده؛

۲- صورت‌های مالی میان‌دوره‌ای شامل صورت‌های مالی شش ماهه حسابرسی شده، صورت‌های

مالی سه ماهه؛

۳- گزارش هیئت مدیره و مجامع و اظهار نظر حسابرسی؛

۴- اطلاعات که اثر بالاهمیتی بر قیمت اوراق بهادار و تصمیم سرمایه‌گذاران دارد.

«شیوه‌نامه انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات بنگاه‌های اقتصادی عمومی»

(مصوب پانزدهمین جلسه کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات در مورخ ۹۷/۱۲/۰۵)

ماده ۱- بنگاه‌های اقتصادی عمومی (واحدهای اقتصادی که در تولید کالا یا خدمت فعالیت می‌کنند اعم از دولتی و عمومی غیردولتی)، باید اطلاعات سازمانی و هویتی خود را که حسب مورد از جمله شامل اطلاعات زیر است در پایگاه اطلاع‌رسانی خود منتشر کرده و در دسترس عموم قرار دهند:

۱. سند تأسیس یا اساسنامه قانونی یا اساسنامه یا شرکتنامه مصوب و ثبت شده و اظهارنامه ثبت شعبه یا نمایندگی با آخرین اصلاحات و الحاقات و مرجع صدور مجوز فعالیت،
۲. تابعیت بنگاه و میزان و مشخصات سهام اتباع خارجی در بنگاه (با رعایت شیوه‌نامه نحوه تشخیص و تفکیک اسرار دولتی از اطلاعات عمومی)،
۳. مرکز اصلی (اقامتگاه) بنگاه،
۴. موضوع اصلی فعالیت بنگاه و سایر موضوعاتی که بنگاه در زمینه آنها فعالیت کرده یا می‌کند،
۵. مشخصات اعضای هیئت‌مدیره یا هیئت عامل یا هیئت امناء یا هیئت رئیسه، مدیرعامل، بازرس یا بازرسان قانونی بنگاه، روش و تاریخ انتصاب یا انتخاب آنها و مدت باقیمانده از مسئولیت آنها،
۶. اسامی و مشخصات مؤسسين و دارندگان سهامداران کلیدی (کنترلی، کنترلی مدیریتی، ممتاز) بنگاه و میزان سهم آنها،
۷. تعداد سهامداران یا شرکا و سهام بی‌نام، بانام و ممتاز،
۸. مشخصات مؤسسات و شرکت‌های فرعی اعم از تابع یا وابسته،
۹. مشخصات شعب یا دفاتر نمایندگی بنگاه در داخل و خارج از کشور،
۱۰. مشخصات شرکت‌های مشاور و ناظر در پروژه‌های خاتمه یافته و در حال اجرا،
۱۱. مشخصات کلی پروژه‌های خاتمه یافته و در حال اجرای داخلی و خارجی،
۱۲. مدت، نوع و ماهیت بنگاه،

۱۳. داشتن یا نداشتن دفاتر قانونی پلمب شده (قانونی)

۱۴. نام نشریه و سایر ابزارهای ارتباطی که آگهی‌ها و دعوت‌های بنگاه از طریق آنها صورت می‌گیرد، آدرس پایگاه اینترنتی و پیام‌رسان بنگاه (در صورت وجود).

ماده ۲- بنگاه‌های اقتصادی باید اطلاعات راجع به ارکان بنگاه و وظایف و اختیارات هر رکن را که حسب مورد از جمله شامل اطلاعات زیر است در پایگاه اطلاع‌رسانی خود منتشر کرده و در دسترس متقاضیان قرار دهند:

۱. تعداد و ترکیب مجامع عمومی، مشخصات دارندگان حق رأی در مجامع عمومی،
۲. گزارش جلسات مجامع عمومی از جمله تاریخ، ساعت، نحوه دعوت و محل تشکیل جلسات و دستور جلسه هر مجمع از قبیل انتخاب اعضای هیئت مدیره، انتخاب حسابرس و بازرس قانونی، تقسیم سود و اندوخته‌ها و تغییر موضوع فعالیت،
۳. تصمیمات مجامع عمومی و صورت‌جلسه مورد تأیید هیئت‌رئیس هر مجمع،
۴. حدود اختیارات مدیرعامل و هیئت‌مدیره یا هیئت عامل بنگاه،
۵. دارندگان امضای مجاز و حدود اختیارات آنها،
۶. فراخوان‌های الزامی مجامع عمومی.

ماده ۳- اطلاعات راجع به امتیازها و فرصت‌ها از قبیل فرصت‌های استخدامی، ضوابط استخدام یا استفاده از نیروی کار در بنگاه‌های اقتصادی، شرایط برخورداری از بیمه و نوع بیمه و بازنشستگی، نحوه پرداخت حقوق و مزایا، تسهیلات رفاهی، مأموریت‌های خارجی و مهارت‌های شغلی لازم باید در پایگاه اطلاع‌رسانی بنگاه منتشر شده و در دسترس متقاضیان قرار گیرد.

ماده ۴- اطلاعات راجع به وضعیت مالی و محاسباتی بنگاه‌های اقتصادی عمومی، حسب مورد و از جمله در موارد زیر در دسترس متقاضیان قرار خواهد گرفت:

۱. میزان سرمایه نقدی و غیرنقدی بنگاه در زمان تأسیس و در حال حاضر،

۲. میزان و نحوه تغییرات در سرمایه بنگاه،
۳. نحوه تقسیم سود و زیان بنگاه،
۴. صورت‌های مالی سالانه حسابرسی شده بنگاه،
۵. اطلاعات و صورت‌های مالی مؤسسات و شرکت‌های تابعه و وابسته،
۶. گزارش‌های هیئت‌مدیره به مجامع،
۷. جدول زمان‌بندی پرداخت سود نقدی به سهامداران و شرکا،
۸. میزان پاداش مصوب برای هیئت‌مدیره و مدیرعامل،
۹. میزان سهام در سایر بنگاه‌ها،
۱۰. آخرین ترازنامه بنگاه و سایر سال‌ها.

ماده ۵ - اطلاعات راجع به وضعیت عملکرد و فعالیت‌های بنگاه‌های اقتصادی حسب مورد و از

جمله در موارد زیر در دسترس متقاضیان قرار خواهد گرفت:

۱. خدمات و محصولاتی که بنگاه به جامعه یا گروه هدف عرضه می‌کند،
۲. تعلیق یا توقف تمام یا بخشی از فعالیت بنگاه،
۳. هرگونه تغییر در اساسنامه بنگاه و فعالیت اصلی بنگاه،
۴. برگزاری یا مشارکت در مناقصه‌ها و مزایده‌ها و نتیجه آن.
۵. تغییر در روش یا رویه حسابداری به‌همراه دلایل و آثار مالی ناشی از آن،
۶. تغییر در ترکیب اعضای هیئت‌مدیره، تعیین و تغییر نمایندگان اشخاص حقوقی و تغییر مدیرعامل بنگاه،
۷. تأیید، تعلیق یا لغو مجوز فعالیت، پروانه بهره‌برداری، امتیاز تجاری و انتقال، تحصیل، تغییر یا ابطال علامت تجاری بنگاه،
۸. تغییر در نحوه تقسیم سود،
۹. تغییر در سهام بنگاه در سایر بنگاه‌ها،
۱۰. تغییر عمده در ساختار مالکیت بنگاه به‌نحوی که بر کنترل بنگاه تأثیر بگذارد،

۱۱. تغییر در ساختار بنگاه مانند ادغام و ترکیب.

۱۲. درخواست برای ورود به یا خروج از فهرست شرکت‌های ثبت‌شده در بورس و دلایل آن.

ماده ۶- کلیه بنگاه‌های پذیرفته شده در بورس مکلف هستند علاوه بر اطلاعاتی که در مواد بالا ذکر شد اطلاعات مرتبط در دستورالعمل‌های سازمان بورس اوراق بهادار را حسب مورد برای عموم منتشر کرده و یا در دسترس متقاضیان قرار دهند.

ماده ۷- در مواردی که بالاترین مقام مؤسسه دارنده اطلاعات تشخیص می‌دهد که انتشار اطلاعات مذکور در این شیوه‌نامه می‌تواند به اختلال در بازار منجر شود با اخذ تأیید از کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات و تا مدتی که کمیسیون مشخص می‌کند می‌تواند از انتشار آن اطلاعات خودداری کند.

ماده ۸- فهرست بنگاه‌های مشمول این شیوه‌نامه از سوی دبیرخانه کمیسیون تهیه شده و برای دسترسی عمومی در سامانه انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات قرار خواهد گرفت.